

Samenvatting inventarisatieproject beeldbepalende objecten voormalige gemeente Leeuwarderadeel

Voorwoord

De Stichting Monumentenzorg Leeuwarderadeel (SML) had al jaren de wens om het materiële cultureel erfgoed, in bijzonder beeldbepalende panden ofwel karakteristieke panden, van de voormalige gemeente Leeuwarderadeel beter in kaart te brengen.

Deze doelstelling legde SML aan zichzelf op door dit als doel op te nemen in zowel haar statuten als haar beleidsplan 2019 – 2024.

Begin dit jaar rondde SML dit project af waarna de stichting de uitkomsten ervan aan de gemeente deed toekomen voor verdere discussie. SML hoopte hiermee te bereiken dat het College van B & W zou besluiten om de gemeenteraad te verzoeken één of meerdere van de binnen dit project geselecteerde panden aan te wijzen om te worden beschermd als gemeentelijk monument of zelfs voor te dragen als Rijksmonument.

Waarom deed SML dit project?

Zoals SML reeds in haar Beleidsplan beschreef verschaft de directe omgeving ons haar specifieke identiteit. Kijk eens naar de oude Sint Vituskerk, de oude treinloods en de molen in Stiens of naar de kerken van Britsum, Hijum, Finkum en Jelsum. Of zie eens naar de oude treinstations, de typerende dorpsgezichten en oude huizen in onze dorpen, maar naar ook de minder bekende maar even karakteristieke panden zoals boerderijen in het buitengebied. Deze objecten maken onze omgeving zo eigen, zo vertrouwd en herkenbaar. Het geeft dit gebied haar eigen karakter en maakt de cultuurhistorie zichtbaar, leesbaar en beleefbaar.

Voor veel mensen verschaft de herkenbaarheid van genoemde objecten een gevoel van intimiteit en geborgenheid, omdat men zich gemakkelijker identificeert met een “oude” dan met een “moderne” leefomgeving. Slechts enkele van genoemde objecten zijn beschermd, de meeste, en vooral die uit ons recente verleden, jammer genoeg niet.

Mensen zien om zich heen dat steeds meer beeldbepalende en historisch waardevolle panden verdwijnen uit het straatbeeld, vaak als gevolg van sloop ten behoeve van nieuwbouw of omdat een pand door slecht onderhoud vervalst.

Vaak ongemerkt verdwijnen deze gebouwen en dan pas missen we ze. Maar weg is nu eenmaal weg. Niet voor niets luidt het spreekwoord “Uit het oog uit het hart”.

Het onbehaaglijk gevoel dat wij geleidelijk aan het vervreemden zijn van onze omgeving geeft ons als Stichting Monumentenzorg Leeuwarderadeel de drijfveer om ons blijvend daartegen te verzetten.

Welke aanpak is gekozen voor het inventarisatieproject beeldbepalende objecten

Dit project werd uitgevoerd in de volgende stappen.

Stap 1 In deze stap is bepaald: Wat zijn eigenlijk ‘beeldbepalende objecten’.

Volgens SML is er een rangschikking aan te wijzen qua ‘Behoudenswaardigheid’ van beeldbepalende objecten. Behoudenswaardigheid duidt hierbij op de wens tot bescherming. Deze wens tot bescherming zal stapsgewijs afnemen van rijksmonumenten, via gemeentelijke monumenten, via karakteristieke panden, via beeldbepalende panden tot reguliere panden. De steun van de overheid, in de vorm van subsidies aan beheerders dan

wel eigenaren van monumenten tot aan de beeldbepalende pand of object, zal eveneens van boven naar beneden afnemen in overeenstemming met genoemde rangschikking.

Stap 2. Op grond waarvan bepalen we dat beeldbepalende of karakteristieke panden of objecten cultuurhistorische als waardevol worden beschouwd.

Het bleek dat dit te danken was aan achtereenvolgens hun:

- 1^e hun stedenbouwkundige ligging,
  - 2^e hun architectonische beeldwaarde,
  - 3^e de toegepaste materialen nauw verbonden met de authenticiteit en
  - 4^e de streek-historische waarde van het pand en/of haar bewoners,
- Waarbij de hoogste belevingswaarde werd toegekend aan architectonische beeldwaarde.

Stap 3. Hoe beoordelen we in de praktijk of een object concreet als waardevol dient te worden geschouwd.

Om in de praktijk, concrete beoordeling van een object, de in stap 2 genoemde vier criteria toe te gebruiken, is een beoordelingsformulier ontwikkeld. Met zo'n beoordelingsformulier, waarop tevens een afbeelding van het object is weergegeven, kan aan de hand van de vier criteria of soms aan deelcriteria scores worden toegekend aan een te beoordelen object. Aan de hand van de totale eindscore kan de mogelijke status worden afgeleid van een betreffend pand of object,

Beschrijving van historische, landschappelijke en economische ontwikkeling gebied

Om inzicht te verschaffen in de historische, landschappelijke en economische ontwikkeling van het gebied van de voormalige gemeente Leeuwarderadeel maakt een beschrijving onderdeel uit van het project. Na beschrijving van de globale ontwikkeling van het gebied van de voormalige gemeente volgt een meer gedetailleerder beschrijving van de daarin gelegen dorpen, buurtschappen en buitengebied.

Kennis van een gebied is immers noodzakelijk voor vaststelling in hoeverre het gemeentelijk culturele erfgoed overeenkomt met deze ontwikkeling. Geschiedenis van een gebied vertelt waarom panden en objecten zijn zoals ze zijn en waarom ze op die specifieke locatie staan. Daarnaast is deze informatie onontbeerlijk voor een adequate toekenning van pand of object tot beeldbepalende of karakteristieke status of als gemeentelijk monument.

Uitkomsten inventarisatieproject karakteristieke panden dan wel potentiële gemeentelijk monumenten

Als basis voor deze inventarisatie gebruikte SML een aantal datasets en wel de volgende:

- 1^e die van het Monumenten Inventarisatie Project (MIP) waarbij panden en objecten zijn beoordeeld van de periode 1840 – 1940 en werd is uitgevoerd rond 1990.
- 2^e die van een update van het MIP uitgevoerd in 2008 -2009
- 3^e herijking van gemeentelijk bestemmingsplan waarbij MIP-data aan de orde kwamen

Door de kritisch wijze waarop naar bebouwing en objecten in dorpen en overige gebieden van de voormalige gemeente Leeuwarderadeel is gekeken is een scherp beeld neergezet welke gebouwen of objecten in aanmerking kunnen komen om te worden aangewezen als beeldbepalend dan wel karakteristiek pand of als monument.

Alle geselecteerde panden zijn gefotografeerd en beoordeeld aan de hand van reeds genoemd beoordelingsformulier. Om privacy reden is deze informatie niet bijgevoegd.

Onderstaande tabel laat de uitkomsten van de inventarisatie **gesommeerd** zien
 In de volledige rapportage van de inventarisatie is de selectie per gebied gedetailleerder
 aangegeven.

Dorpen + overigen	Totaal geselecteerd	Kar. pand	Gem. Mon.	
Alde Leije	10	6	1	
Finkum	6	4	1	
Hijum	13	4	1	
Britsum	26	16	2	
Cornjum	12	4	1	
Jelsum	27	4	3	
Stiens (+ buitengebied etc,)	87	41	19	
Somma	181	79	28	

Deze tabel laat zien dat 181 panden of objecten in de voormalige gemeente
 Leeuwarderadeel zijn geselecteerd en beoordeeld.

Van deze 181 zijn 79 voorgedragen om wellicht te worden aangewezen als karakteristiek
 pand en 28 als mogelijk gemeentelijk monument

Het is aan de gemeente om te bepalen welke van de genoemde panden of objecten een
 dergelijke status zal verkrijgen.